

Савченко В.О., здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня юридичного факультету Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Черненко А.П., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ІНФОРМУВАННЯ ПЕВНИХ ОРГАНІВ ПРО ПРИЧИНИ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ

Актуальність даної теми зумовлена зростанням кількості виявлених фактів незаконного обігу наркотичних засобів, а також наркозалежних людей, які проживають в Україні. Нажаль така тенденція спостерігається не тільки в Україні. Нині немає жодної країни у світі, яка б могла стверджувати, що їй вдалося подолати це зло.

Наркоманія в Україні, на думку спеціалістів, давно набула ознак епідемії. Кількість людей, які вживають наркотики близько 100 тисяч (за офіційними даними). Реальна цифра людей, що вживають наркотики, за оцінками МВС, в 10-12 разів більша, і складає 800-900 тисяч, а тенета наркобізнесу ловлять все нові жертви. За даними Інтерполу, в Україні зареєстровано 65 тисяч розповсюджувачів наркотиків.

Наркоманія – це насамперед проблема молоді. Дослідження показали, що середній вік початку прийому наркотиків – 13–15 років, а в деяких містах нашої країни ще молодший – 9–13 років. Наркоманія – це важка хвороба, яка дуже швидко розвивається. Середня тривалість життя людини після початку регулярного прийому наркотиків становить 7 років. Наркомани рідко доживають до 30-річного віку. Як свідчать дослідження, часто вживати наркотики починають зовсім випадково, через цікавість. Молодь «знайомиться» з наркотиками на дискотеках і вечірках, в компанії з друзями. Існують й інші причини збільшення кількості наркоманів, а саме: економічна криза, безробіття, проблеми в особистому житті тощо.

Все це змушує людину за допомогою наркотиків шукати «кращого життя», але це життя без майбутнього.

Незважаючи на те, що зловживання наркотиками стало однією з найгостріших світових проблем ХХ–ХХІ ст. досвід вживання людьми наркотичних речовин вимірюється тисячоліттями.

Початково вживання наркотиків було пов'язане з релігійними та побутовими звичаями. Багато тисяч років тому наркотики почали використовуватись служителями різних релігій для досягнення стану містичного екстазу при виконанні культових обрядів та ритуалів.

Першою рослиною з психоактивними властивостями, про яку є згадка в історії, був мак. Ще 5000 років тому його використовували шумери, які жили на землях Месопотамії (сучасний Ірак). На глиняних табличках, які були знайдені через століття в стародавньому Сингапурі, залишились рекомендації щодо приготування та вживання опіуму [1, с. 166-167].

З наведеної цитати доволі яскраво видно, що людство на протязі 5 тисячоліть відкривало все нові і нові види наркотиків. Зрозуміло, що свої пошуки у цьому питанні люди направляли на медицину, тобто на допомогу тяжко хворим людям тощо, але разом з цим, певні люди бачили у наркотиках засоби для збагачення. Саме через це, у злочинному середовищі почали розробляти наркотичні засоби, до яких люди швидко звикали та ще й ставали наркозалежними, готовими за будь-який кошт їх придбати для власного вживання. З цього моменту лікарі об'єднали свої зусилля на лікуванні цієї залежності, ними розроблені спеціальні методики лікування, відкриті спеціалізовані медичні установи, але на сьогодні вони ж й зазначають, що вказані методики дієві лише при активній позиції самого хворого, за його особистої зацікавленості на одужання. Проте навіть після одужання, подолання такими хворими наркозалежності не є стійкою, певна частина їх повертається до наркоманії. Часто причинами повернення до наркоманії є легкість або доступність людини придбати такі наркотичні засоби. З метою викорінення таких причин законодавцем встановлені суворі заборони у незаконному збуті наркотичних засобів, а реалізація таких заборон цілковито покладається, в основному, на правоохоронні органи, здебільшого це оперативні підрозділи поліції, котрі покликані виявляти, фіксувати такі факти, що визнаються у більшості випадків злочинами, встановлювати осіб винуватих у розповсюдженні наркотичних засобів та притягнення їх до відповідальності.

Слід зазначити, що в основному описаний механізм протидії незаконному обігу наркотичних засобів є доволі дієвим, факти незаконного обігу наркотичних засобів виявляються, винуваті у їх вчиненні притягуються до відповідальності, але ми хотіли б звернути увагу на певні прогалини у такій протидії, які на нашу думку мають місце.

Передусім хотілося б зазначити, що у відповідності до положень Кримінального процесуального кодексу України (далі-КПК України) слідчий, котрому доручено проведення досудового розслідування таких категорій злочинів, зобов'язаний ретельно встановити всі обставини вчиненого кримінального правопорушення та притягнути винуватих у їх вчиненні до кримінальної відповідальності. При цьому слідчий, встановивши всі обставини вчиненого злочину, не зобов'язаний встановлювати причини та умови вчинення такого злочину, а також вживати заходи до їх усунення. Стаття 40 КПК України, котра визначає повноваження слідчого не містить таких вимог. Таких вимог не містять й інші норми КПК України [2]. Більше того, відповідно до ст. 222 КПК України: «Відомості досудового

розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим.

Слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом» [2].

Аналізуючи наведенні норми можна дійти висновку, що закон не лише не зобов'язує слідчого встановлювати причини та умови фактів незаконного обігу наркотичних засобів, але й забороняє йому і всім іншим це робити. На наш погляд, такий стан чинного законодавства не відповідає викликам часу щодо протидії злочинності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів. Як, на нашу думку, законодавцю у таких розслідуваннях слід було б зобов'язати слідчого інформувати відповідні органи, котрі здійснюють координацію протидії незаконному обігу наркотичних засобів чи профілактичні заходи, особливо оперативні підрозділи, про факти котрі були причиною чи умовою для вчинення таких злочинів і вжити відповідних заходів до їх усунення.

Саме на цьому наголошується у ч.8 п. 1) та у ч.9 п. а) Дохинської декларації про включення питань попередження злочинності та кримінального правосуддя у більш широку повістку дня Організації Об'єднаних Націй з метою вирішення соціальних та економічних проблем і сприянню забезпечення верховенства права на національному та міжнародному рівнях, а також участі громадськості, підготовлену Управлінням Організації Об'єднаних Націй по наркотиках та злочинності [3].

Хотілося б нагадати, що такі норми існували у Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року (далі- КПК 60 року), зокрема: «Стаття 23 КПК 60 року мала таку назву: «Виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину». Відповідно до цієї статті: «При провадженні дізнання, досудового слідства і судового розгляду кримінальної справи орган дізнання, слідчий, прокурор зобов'язані виявляти причини і умови, які сприяли вчиненню злочину».

А ст. 23-1 КПК 60 року «Подання органу дізнання, слідчого, прокурора в кримінальній справі» встановлювала, що «Орган дізнання, слідчий, прокурор, встановивши причини і умови, що сприяли вчиненню злочину, вносять у відповідний державний орган, громадську організацію або посадовій особі подання про вжиття заходів для усунення цих причин і умов.

Якщо в ході дізнання, досудового слідства або перевірки, що проводилась на підставах, передбачених частиною 4 статті 97 цього Кодексу, буде встановлено, що в діянні особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, чи в діяннях інших осіб є ознаки дисциплінарного правопорушення або ці особи повинні бути згідно з чинним законодавством

притягнуті до матеріальної відповідальності, орган дізнання, слідчий чи прокурор зобов'язані порушити в поданні питання про притягнення цих осіб до дисциплінарної або матеріальної відповідальності.

Не пізніш як у місячний строк по поданню має бути вжито необхідних заходів і про результати повідомлено особу, яка надіслала подання».

У разі залишення посадовою особою подання без розгляду орган дізнання, слідчий чи прокурор зобов'язані вжити заходів, передбачених статтями 254-257 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4].

---

1. К.М. Кишко Людина і наркотики //Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Медицина», випуск 2 (52), 2015 р., - с. 166-168 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15390/1/%D0%9B%D0%AE%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%90%20%D0%86%20%D0%9D%D0%90%D0%A0%D0%9A%D0%9E%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%98.pdf>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) URL: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n676>

3. Дохинская декларация о включении вопросов предупреждения преступности и уголовного правосудия в более широкую повестку дня Организации Объединенных Наций в целях решения социальных и экономических проблем и содействия обеспечению верховенства права на национальном и международном уровнях, а также участием общественности // УПРАВЛЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ ПО НАРКОТИКАМ И ПРЕСТУПНОСТИ, Вена, ТРИНАДЦАТЫЙ КОНГРЕСС ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ПРЕСТУПНОСТИ И УГОЛОВНОМУ ПРАВОСУДИЮ, Доха, 12–19 апреля 2015 года, ОРГАНИЗАЦИЯ ОБЪЕДИНЕННЫХ НАЦИЙ, Нью-Йорк, 2015 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/congress//Declaration/V1504153_Russian.pdf

4. Кримінально-процесуальний кодекс України Втрата чинності від 19.11.2012, підстава - 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>